

РЕЦЕНЗИЯ

за научната продукция, преподавателската и другите дейности на доц. доктор Александър Михайлов Сивилов, участник в конкурса за академичната длъжност „професор” по професионално направление 2.2. История и археология (Съвременна история – История на САЩ и Латинска Америка), публикуван в „Държавен вестник“, бр. 99 от 22 ноември 2024 г.

от проф. д-р Искра Баева, преподавателка по съвременна история в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

Конкурсът за професор е предложен от Катедрата по нова и съвременна история и е обявен с решение на Факултатния съвет на Историческия факултет на неговото заседание от 17 декември 1924 г. (Протокол № 3) и със заповед на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД-38-18/ 13.01.2025 г.

Кандидатът за академичната длъжност „професор” доц. д-р Александър Михайлов Сивилов се представя в конкурса с две монографии, 11 научни публикации, солидна преподавателска дейност, специализации, участие в научни проекти и разнообразни други дейности.

1. Лични данни за участника в конкурса

Доц. д-р Александър Сивилов е роден на 25 март 1980 г. в София. След завършване на средното си образование е приет за студент в бакалавърската програма „История” в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” през 2002 г., където е специализирал История на Русия. Той е продължил своето обучение в Магистърската програма „История на Русия“, администрирана от Катедрата по нова и съвременна история, която е завършил с отлична защита на магистърската теза на тема „Михаил Горбачов и Николай Рижков – две гледни точки за преустройството“, на която бях научен ръководител. След спечелен конкурс той е зачислен в докторантската програма на Катедрата по нова и съвременна история през 2004 г. с научен ръководител проф. дин Драгомир Драганов.

Съобразявайки се с научните изследвания на проф. Драганов Александър Сивилев пренасочва своя интерес към Латинска Америка, което несъмнено му е помагало да разшири хоризонтите си в сферата на световната история. Александър Сивилев защитава дисертацията си на тема „Преходите в Чили (1973-1993 г.)“ на 12 май 2009 г. пред Специализирания научен съвет по нова и най-нова история на Висшата атестационна комисия. Отново след конкурс през февруари 2010 г. той е назначен като асистент по съвременна история в Катедрата по нова и съвременна история, а само година по-късно е избран за главен асистент. Шест години по-късно на 12 юни 2017 г. Историческият факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ го избира за доцент в същата катедра, както е и до момента на настоящия конкурс. Същевременно през ноември 2019 г. той е избран за ръководител на Катедрата по нова и съвременна история, а четири години по-късно е преизбран на този пост.

2. Преподавателската биография на доц. д-р Александър Сивилев

Тъй като конкурсът е за професор в Университета, на първо място в оценката си за кандидата за заемането на тази длъжност ще поставя преподавателската дейност на доц. д-р Александър Сивилев. За изминалите 15 години като преподавател в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ той е провеждал семинарни занимания по „Съвременна история“ и по „История на Съветския съюз“, като паралелно с това е подготвил и чел задължителни и избираеми лекционни курсове лекции по значителен брой исторически дисциплини не само в Историческия, а и в Юридическия факултет.

В бакалавърските програми на Историческия факултет доц. Сивилев е чел следните курсове: „История на Източна Европа и Русия през XX в.“ (на студенти от специалностите: История, История и чужд език, История и философия), „Революции и диктатури в Латинска Америка“, „Червената армия до края на Втората световна война 1918-1945 г.“ и „Индустриализация и колективизация в СССР“ (всичките на студенти от специалност История), както и „History of Russia during 20th century“ на студенти от програмата Еразъм.

В бакалавърската програма по „Международни отношения“ на Юридическия факултет доц. Сивилев е чел следните два курса: „Регион: Латинска Америка“ и „Регион: Северна Америка“.

В магистърската програма „История и съвременност на Русия, Източна Азия и Евразия“ на Историческия факултет доц. Сивилов е чел курсовете: „Съветският съюз в международните отношения преди Втората световна война“, „Русия и страните от Източна Азия“, „СССР и радикалната левица в Западния свят“ и „СССР и Латинска Америка“. В магистърската програма „Regional dimensions of Global Tendencies – China, East, and South-East Europe“ е чел курса „Russia as geopolitical factor in Europe and East Asia 1991 – 2018“.

Освен тези бакалавърски и магистърски лекционни курсове, доц. Сивилов се е включил и в докторанската подготовка с два курса: „Навлизане и развитие на левите идеологии в Америките“ и „Съветско-американски отношения до началото на Студената война“.

Част от преподавателската дейност е и ръководството на самостоятелната работа на студентите от магистърските и докторските програми. Доц. д-р Сивилов е ръководил магистърските тези на студентите от МП „История и съвременност на Русия, Източна Азия и Евразия“: Павел Перперлиев на тема „Съветско-български отношения в периода от 1939 г. до 1944 г.“ и Радослав Хубенов „Ролята на Ленд-лийз във Великата отечествена война 1941 -1945 г.“. Той е ръководител и на петима докторанти, двама от които успешно са защитили своите дисертации. Това са Ангел Апостолов, който през 2020 г. защитава дисертацията си на тема „НАТО и Русия 1992-2002“, и Стефан Петров, който защитава през 2023 г. дисертацията си „Руската империя и антивоенната съпротива в годините на Първата световна война“. Под ръководството на доц. Сивилов продължават подготовката на своите дисертации Абел Родригес с тема „Куба при управлението на Раул Кастро в периода 2006-2018 г.“, Елица Ненова с тема „Дипломатически отношения между Германия и Япония в периода 1936-1941“ и Кристиан Георгиев с тема „Бразилско-съветските отношения в периода 1918-1953 г.“.

Преподавателска дейност и индивидуалната работа със студенти на доц. Ал. Сивилов показва както широтата на интересите му, така и умението му да представи своите исторически познания пред студентите от посочените два факултета на СУ „Св. Кл. Охридски“. Тези качества са важни и необходими за професор в Университета, както показва и големият интерес на студентите към свободноизбираеми курсове на доц. Сивилов. Затова може да се каже, че той се е утвърдил сред студентите и преподавателите не само на Историческия факултет, а и на СУ „Св. Климент Охридски“ като широко

информиран, знаещ, следящ развитието на международните отношения и последните събития лектор. Общата ми оценка за преподавателската дейност на доц. д-р Александър Сивилев е висока.

3. Научно-изследователска дейност и публикации

Доц. Сивилев кандидатства в конкурса за „професор” с две книги и с научната си продукция, която не е била представена в процедурата по хабилитирането му, а именно с 11 статии и студии по различни проблеми от световната история.

Най-важни за оценката на научната продукция на доц. Сивилев са двете книги и по-специално издадената през тази година монография „Гангстерите на Сухия режим и Голямата депресия в социалната история на САЩ“ в обем от 478 с., която отговаря на темата на конкурса му, затова ще започна с нея.

Независимо че на първо място в заглавието е изведен проблемът с гангстерите, всъщност съдържанието на книгата е много по-широко, тъй като тя представя виждането на автора за социално-икономическата и политическата история на Съединените щати в периода между двете световни войни. А това виждане личи най-ясно от това, че акцентът е поставен върху социалните движения и състоянието на обществото в двата посочени периода – по време на Сухия режим и на Голямата депресия. Авторът неслучайно се е спрял на тези два кризисни периода в междувоенната американска история, които пораждат две големи предизвикателства: първият е опитът да се решават морални проблеми със забрана на производството, внасянето и консумирането на алкохол, наречен Сух режим, а вторият е най-дълбоката до онзи момент финансова и икономическа криза в САЩ (прехвърлила се впоследствие и в Европа), разтърсила американското общество и принудила администрацията на президента Франклин Делано Рузвелт от Демократическата партия да започне намеса на американската държава в контрола над икономиката по кейнсиански модел, наречена „Нов курс“.

За да представи познавателно и аналитично тези два периода доц. Сивилев е изградил сложната структура на своята книга: три основни глави, посветени съответно на 20-те години, началото на 30-те и заглавната тема за гангстерите, разделени на множество подтеми и отделни проблеми/биографии. Определено може да се каже, че в книгата, представяща преди всичко социалната история на Съединените щати, най-последователно

е проследено развитието на левите социални движения и борби. Това е и ярката отлика на книгата на доц. Сивилов от публикациите по история на САЩ през последните десетилетия в България. Другата специфика на книгата е, че в обяснителния дискурс са подчертани такива фактори като начина на живот, раждането на американската масова култура, ролята на музиката, пречупването на социалните проблеми през призмата на изкуството (най-вече в литературата и киното).

Заявените на първо място в заглавието гангстери са представени в третата последна глава „Мафия, гангстери и заплахата от социални промени“. В нея накратко са разказани биографиите на най-известните гангстери и мафиоти, пътят им към престъпния свят, основните им прояви и краят на живота им. Тази част на книгата подчертава нейния търговски характер, защото се обръща към актуалната и в България тема за формирането на организираната престъпност. И в тази част от книгата си доц. Сивилов е запазил интереса си към социалните предпоставки за престъпността, като се е опитал да представи някои от гангстерите през призмата на „социалния бандитизъм“ (по Хобсбом).

Забележките ми към книгата са свързани с уточняване на същността на някои явления – напр. това, че следвоенната криза е предизвикана преди всичко от неизбежната реконверсия; по-ясното очертаване на водещата идейна теза на Републиканската партия от онова време – твърдия индивидуализъм, тъй като именно с него републиканците печелят трикратно президентските избори. Струва ми се, че разпръскването на реформите от „Новия курс“ на Рузвелт на различни места в книгата пречи на читателите да разберат нейната същина: как рузвелтовата администрация се бори срещу кризата на свръхпроизводство, каква е цялостната логика на „Новия курс“ и доколко той е свързан с кейнсианството. Повечето ми бележки са редакционни, свързани с изписването на някои думи. Имам и едно несъгласие с подредбата на библиографията, в която на първо място са изведени публикациите на латиница, а би трябвало да са тези на кирилица, защото такъв е езикът на който е написана книгата.

Общата ми оценка за книгата е, че тя успешно изпълнява ролята на хабилитационен труд, който обосновава преминаването на автора му към по-високата степен на академично израстване.

Втората книга, която е включена в документацията на конкурса на доц. А. Сивилов, е „Лидери, авторитаризъм и преходи. На примера на Русия и Чили“ (2020, Книжен плъх,

183 с.). Както личи и от заглавието, тя е посветена на отделни, макар и свързани помежду си теми, две от които отново както и в първата книга, се отнасят към определени кризисни исторически периоди: на авторитарното управление и на преходите от една система към друга, а в третата авторът се опитва да даде скрит отговор на стария въпрос за ролята на личността в историята. За разлика от първата книга, тази има по-скоро политологичен характер, особено при реализирането на първите две теми, а историята присъства в обосновката на направените изводи.

В първата глава на книгата си доц. Сивилев се включва в един голям дебат, започнал преди средата на XX в. и продължаващ до първите десетилетия на XXI в., а именно за характера на общественно-политическата система в онези държави, които преобръщат историята на XX в. – на фашистка Италия, където възниква фашизмът като теория и практика, от което се възползва Адолф Хитлер, за да изгради могъщата си държава, опитала се да подчини цяла континентална Европа, на Съветския съюз и на Третия райх. В центъра на този спор е политологичното понятие „тоталитаризъм“. Като представител на историческата школа доц. Сивилев с основание изпитва съмнения в приложимостта на понятието тоталитаризъм в историята. И стига до извода, че и в тези страни управленската система е по-скоро авторитарна, отколкото образцово тоталитарна. Подробно са представени и различните теоретични модели на авторитаризма, сред които авторът търси своята позиция. Отново полемично подхожда доц. Сивилев и към определението за преход, като търси доводи в тезите на транзитологията, а собствените му виждания се вписват в идеите на Самюъл Хънтингтън за трите вълни на преходи към демокрация. Мисля обаче, че преди анализа на преходите би било добре да изясни характера на различните видове преход: преход между политически режими и преход между общественно-политически системи. Защото ми се струва, че разликите в протичането на тези два различни прехода са важни и за систематизацията на преходите. Съгласна съм с направените изводи за „затихване на транзитологията като водеща академична дисциплина“ и с неустойчивата демокрация на страните в преход, към който обаче би трябвало да бъде добавен и още един, а именно за неустойчивостта на демокрацията и в традиционните демократични страни, каквато наблюдаваме днес.

Другите две глави на книгата имат характера на приложение и разяснения към първата глава, защото са посветени на Борис Елцин и ген. Аугусто Пиночет,

олицетворяващи преходите в посочените в заглавието страни: Русия и Чили. Тези глави са исторически и следват академичния път на доц. Александър Сивилов, започнал с изследване на съветско/руската история и преминал след това към Чили. Независимо че Русия и Чили са много различни държави, авторът е потърсил и намерил приликите в общественно-политическите трансформации, през които са преминали. Разказът за мястото и ролята на Елцин и Пиночет е допълнил и илюстрирал тезите от първата глава на книгата.

Другите научни публикации, които доц. Сивилов е посочил за участието си в конкурса, са 11 на брой и са публикувани в периода от 2007 до 2024 г. Тъй като сме дългогодишни колеги и познаваме добре своите занимания, мога да отбележа, че това не са всички публикации на доц. Сивилов през посочения период, но е негово право да реши с кои да участва в конкурса. Посочените публикации представят широтата на научните занимания на доц. Сивилов, защото са посветени на различни теми и различни региони, както отива на един преподавател по съвременна световна история. Основните теми на тези научни публикации са две: съветската и латиноамериканската история с акцент Чили, но към тях трябва да се добавят и статиите представящи промените в международните отношения, отново със специално внимание върху Съветския съюз/Руската федерация и Съединените щати и двустранните им отношения, както и онези в политологичен дискурс. Някои от публикациите са посветени на големите идеи, които са оставили отпечатък си върху немалка част от XX в., други проследяват действащите лица в Гражданската война в Русия, дейността на Коминтерна по света, латиноамериканския сблъсък на идеи и идеологии. Немалък е и хронологичният обхват на изследванията, разпростряли си върху цял век: от последните години на Първата световна война през XX в. до 20-те години на настоящия XXI в.

Общото ми впечатление от научните изследвания и публикации на доц. Александър Сивилов е положително, защото те показват неговите широки исторически интереси и желанието му да влиза в спор с утвърдени тези в историографията. Една от спецификите на публикациите му е, че са написани на образен и четивен език и стил, заслуга за което има и журналистическият му опит, предшестваш и съпътстващ научната му кариера и преподавателската му дейност.

4. Участие в научно-изследователски проекти и научни специализации

В хода на научната и преподавателската си кариера доц д-р Александър Сивилев е взел участие като ръководител или като член на научни колективи в различни национални научни проекти. Научно-изследователските проекти, в които е участвал, са с разнообразни теми. Ръководил е научните проекти: „Развитие на изследванията по история, политика и култура на Латинска Америка в България“ от 2017 г. и „Зависимост и независимост в Латинска Америка и света“ от 2018 г. Координирал е други два проекта: „От регионални конфликти към епоха на глобални трансформации: гледната точка на българските и руските историци към международните отношения в края на XIX и началото на XXI век“ и „Личности и преходи в Източна Европа и Южна Америка след Студената война“, а е бил член на научния колектив на проекта „Войната за историята – 75 години от края на Втората световна война“ – и трите реализирани от 2020 г. Както личи от темите на научните проекти, те са насочени към задълчаване и разширяване на познанията по двете основни направления в научната дейност на доц. Сивилев.

Участието на доц. д-р Александър Сивилев в национални научни проекти показва неговото умение да работи в български и международни колективи, както и да реализира постигнатия научен продукт в колективни и в индивидуални публикации.

Доц. д-р А. Сивилев е имал възможност да осъществи пет специализации в държави от четири континента, а именно: март-май 2013 г. в Университета „Лойола“ в Чикаго, САЩ; през септември-октомври 2016 г. в Университета Мейджи в Токио, Япония; през септември 2018 г. в Московския държавен университет, Москва, Руска федерация; през септември 2023 г. в Университета в Буенос Айрес, Аржентина; през септември-октомври 2023 г. в Университета на Чили. Струва ми се важна да подчертая и това, че натрупаната информация по време на тези специализации впоследствие е реализирана в книгите и в публикациите на доц. Сивилев.

5. Оценка на наукометричните показатели на доц. д-р Александър Сивилев

Научната продукция на доц. д-р Александър Сивилев отговаря на изискванията на НАЦИД за заемането на академичната длъжност професор. Неговата дейност по група от показатели **A** е **50** т., по група показатели **B** е **100** т., по група от показатели **Г** е **245** т., по група показатели **Д** е **105** т. и по група от показатели **Е** е **130** т. Общият сбор на

наукометричните показатели на доц. Сивилев е **630** т., което надхвърля изискванията за кандидат за академичната длъжност професор.

Посочените многобройни и разнообразни дейности на доц. д-р Александър Сивилев, както и цитирането на неговите изследвания (посочени са 14 цитирания) в различни научни издания показват неговата научна разпознаваемост сред българската научна общност.

6. Други дейности

Наред с научната и преподавателската си работа доц. д-р Александър Сивилев е осъществил най-различни други дейности, които са пряко или косвено свързани с професионалните му занимания в Историческия факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“.

Доц. Сивилев е изнесъл лекция на тема „La Unión Soviética y las relaciones con Chile y América Latina desde los años 1960 a los años 1990“ на 11 октомври 2023 г. в Universidad de Chile. Участвал е в XX международен конгрес на латиноамериканистите, проведен на 19-23 септември 2023 г. в Буенос Айрес, където е представил темата „The Latin American Radical Left and the USSR during the 60's and 70's of the 20th century“, както и в 9 научни конференции в България и чужбина. Самият той е организирал две международни конференции: на 18 и 19 октомври 2018 г. на тема „Dependence and Independence in Latin America and the World“ от името на Центъра за латиноамерикански изследвания към СУ „Св. Кл. Охридски“ и на 10-11 юни 2021 г. „Empires and post-empires: collapse, global transformations and conflicts“.

Преди да започне работа в Историческия факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ доц. Сивилев е бил журналист, което придава определена специфика и на дейността му като университетски преподавател. Той продължава да съчетава историческите си знания с популяризаторска дейност и през следващите години. Прави го през 2019 г. като автор в сп. „А-спекто“, като водещ на историческото предаване „За историята - свободно“ на БСТВ, като автор на историческата рубрика „След края на историята“ за предаването „Политически некоректно“ на програма Хоризонт на БНР в периода от 2020 до 2024 г. и продължава от 2022 г. до днес да прави популярни предавания в своя Ютюб канал за история и политика „Димна завеса“.

Наред с другите си дейности доц. д-р Александър Сивилев е бил заместник главен редактор на Алманаха „Eurasia“ (2012-2016), ръководител на Катедрата по нова и

съвременна история и член на Факултетния съвет на Историческия факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“.

7. Заключение

Прегледът на преподавателската, научно-изследователска дейност и публикациите на доц. д-р Александър Михайлов Сивилев, посветени на широк кръг проблеми от историята на Съветския съюз/Русия, Латинска Америка и Съединените щати и разнообразните му други дейности, ми дават пълното основание да препоръчам доц. д-р Александър Сивилев да бъде избран на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 2. 2. История и археология, специалност „Нова и най-нова обща история“ (Съвременна история – История на САЩ и Латинска Америка) за нуждите на катедра Нова и съвременна история в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

1 март 2025 г.

проф. д-р Искра Баева